

† HERMAN OTTÓ.

A múlt év legvégén ragadta el közülünk a halál az „öreg“ Herman Ottót nyolevan éves korában. Egy ritka munkabíró, minden ízében eredeti, tüneményes tehetség dőlt vele ki a magyar tudósok sorából. Jóformán egész élete folyása rendkívülinek mondható. A kiválasztottak teljességgel szokatlan, küzdelmes pályáját futotta meg. Autodidakta volt, de határtalan önbizalmából folyó törhetetlen akaraterejével pótolta azt, amit mások a harmónikus iskolai nevelés és módszeres tudományos kiképzés útján nyernek. Természetbúvárrá lett, e szó tisztultabb és átfogóbb értelmében, mint azt mai napság használjuk. Az élő természet rejtett világát, a magyar népelet eladdig ismeretlen mélységeit kutatta a maga külön, józan természetszemléletével, önálló fölfogásával és csodálni való éleslátásával. Ez a magyarázata annak, hogy bármibe fogott a természet-megfigyelés tágas mezején, mindenütt új mesgyéket vágott és tágasabb szemhatárokra derített világosságot. Érthető ezekből, hogy szélsőségekre hajló temperamentuma, s az egyéni független gondolkodásra és ítéletre törekvő lelke irtózott minden céhbeli tudomány-művelettől. Maga sem tartotta magát közfelfogás szerinti tudósnak, de azt még ellenfelei is elismerték róla, hogy a lángelmék meglátása kísérte majd minden vizsgálódásában.

A magyar fauna rajongó kutatójának. Petényi Salamonnak szelleme ihlette meg kora ifjúságában s hívta el félbenmaradt munkája folytatására. A magyar halfauna életjelenségeinek tanulmányozása tértette át azután élete derekán abba a munkakörbe, melyhez a szó szoros értelmében utolsó lehellestéig állhatatos maradt. Ez a magyar ösfoglalkozások búvárlata. Bár jóformán ennek szentelte élete hátralévő részét, nagyszabásúnak tervezett munkája legfontosabb részét mégis csak előkészíthette, de kiadását már nem érthette meg. Egy testes kötet, az ú. n. „szótári anyag“, halála előtt néhány nappal látott napvilágot az általa annyira szeretett Természettudományi Társulat kiadványaiban. Kéziratait és rajzait is a társulatnak hagyományozta s amint tudjuk, ez fog kiadásukról gondoskodni.

Ezirányú munkásságának méltatása a hazai néprajzi tudomány feladata, de úgy érezzük, hogy egyik nagy művéről nekünk magyar geográfusoknak is meg kell emlékeznünk. Ez „A magyar halászat könyve“, néprajzi munkáinak koronája, a törölmetszett magyar elmének és magyar írásnak gyöngye, külföldi tudósok, többek közt néhai

Virchow s a grazi nagy romanista, nyelvünket is beszélő filológus-etnografus Schuchardt szerint a magyar tudományosság ékessége. E. Krause berlini tudós egyenesen klasszikus munkának mondja. Pedig nem aféle aprólékossáig kidolgozott, idézetekkel megrakott s a tudományos eljárás egyéb szabványai szerint megcsinált munka ez, de a maga nemében mégis standard alkotás, lángelméjű villanásokkal teli. Értékét mi sem mutatja jobban annál, hogy a benne összegyűjtött anyag és gondolat-mennyiség továbbkutatásra ösztönözte a magyar tudósokat (ezen épült fel Munkácsi Bernát messze multakba világító remek tanulmánya, „A magyar halászat műnyelve“ s Jankó Jánosnak derék könyve, „A magyar halászat eredete“), sőt lökést adott rokon népek tudósainak is hasonló, összehasonlító néptani tanulmányokra, melyek úgy a magyarság őstörténetéhez, mint általában az emberiség ősi állapotának ismeretéhez felette becses tanulságokat szolgáltatnak.)*

A magyar halászat könyvében, sajnos, tetőzött Herman Ottó néprajzi munkássága. „A magyarok nagy ösfooglalkozása“ megjelent kötetei s hátrahagyott kéziratai tömérdek értékes adalékot tartalmaznak a nemzetföntartó magyar állattenyésztés történetéhez s a magyar pásztorrend etnikumára vonatkozólag, de megalkuvást nem ismerő magyar heve az őstörténet és ázsiai kapcsolatok terén — melyeket halászkönyvében annyira zseniálisan látott meg, a primitív halászószerszámok alapján — itt olyan föltevésekre és kikövetkeztetésekre ragadta, melyek a higgadtan mérlegelő bírálatot nem állják ki. Pásztoréleti tárgyi gyűjteményeivel azonban örök emléket állított nevének

Herman Ottó mestere volt az egyéni gondolkodás belső mivoltából folyó stílus művészetének s irodalmunkban páratlanul állott magyar földből fakadt saját természettudományos megfigyelései népszerűsítésében. Természeti leírásai közül akárhány az iskolakönyvekbe került mintának. Természet-, föld-, haza- és emberszeretetre nevelte ezek által ifjúságunkat s ez el nem múló munkásságával kiérdemelte azt, hogy a magyar föld ismertetésére hivatott Magyar Földrajzi Társaság is hálásan őrizze meg boldogult tiszteleti tagja emlékezetét.

Bátky Zsigmond.

*) M. T. Sirelius: Über die Sperrfischerei bei den finnisch-ugrischen Völkern 4°, 405 oldal (ismertette Bátky Zs., Ethnographia 1905. évf.), ezenfelül újabb tanulmányok a „Finnisch-ugrische Forschungen“-ben.